

Nr 11.

Kungl Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap, m. m.; given Stockholms slott den 18 november 1938.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap; samt
- 2) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap.**

Härigenom förordnas, att i lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap skola efter 22 § under en ny rubrik »Om barnavårdsman» upptagas fem nya paragrafer, betecknade 23—27 §§, av den lydelse nedan sägs:

Om barnavårdsman.**23 §.**

Leva föräldrarna åtskilda på grund av söndring eller efter vunen hemskillnad eller är deras äktenskap upplöst, skall på yrkande av modern, där vårdnaden om barnet tillerkänts henne, så ock eljest, där barnavårdsnämnden av särskild anledning finner det erforderligt, barnavårdsman för barnet förordnas. Lag samma vare, där jämlikt 8 § rätten förordnat att vårdnaden om barnet skall tillkomma allenast den ene av föräldrarna.

Har modern uttagit stämning till domstol med yrkande att bliva tillerkänd vårdnaden eller framställt sådant yrkande i rättegång eller då hemskillnad eller äktenskapsskillnad sökes skall, efter framställning av modern eller där barnavårdsnämnden av särskild anledning finner det erforderligt, barnavårdsman förordnas för barnet för tiden intill dess vårdnadsfrågan slutligt avgjorts.

24 §.

Barnavårdsman har att bistå den som har vårdnaden om barnet med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratas. Där så erfordras, skall barnavårdsman sörja för att åtgärder vidtagas för tillförsäkrande av underhåll åt barnet samt biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag.

Barnavårdsman äge att själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande underhåll samt vare berättigad att anlita polismyndighet för underhållsskyldigs efterforskande eller hörande och för verkställande av delgivningar.

25 §.

Förordnande av barnavårdsman meddelas av barnavårdsnämnden i den församling, där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd, eller, om denne ej är i riket kyrkobokförd, där han vistas.

26 §.

Uppdraget att vara barnavårdsman upphöre, när barnet fyllt aderton år. Har dessförinnan moder, på vars yrkande barnavårdsman förordnats, för barnavårdsnämnden anmält, att behov av barnavårdsman icke längre föreligger, skall, där barnavårdsnämnden icke av särskild anledning finner erforderligt att barnavårdsmannen bibehållas vid förordnandet, barnavårdsnämnden entlediga barnavårdsmannen utan att förordna ny sådan. Lag samma vare, där barnavårdsnämnden eljest finner behov av barnavårdsman ej längre föreligga.

27 §.

Vad i 16—19 §§ lagen om barn utom äktenskap är stadgat beträffande barnavårdsman och barnavårdsnämnd skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption.

Härigenom förordnas, att i lagen den 14 juni 1917 om adoption skall efter 13 § upptagas en ny paragraf, betecknad 13 a §, av den lydelse nedan sägs:

13 a §.

Är barn adopterat av makar eller har ena maken adopterat den andres barn, skall vad i 23—27 §§ lagen om barn i äktenskap finnes stadgat rörande barnavårdsman äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 september 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet fråga om *inrättande av barnavårdsman för barn i äktenskap och för adoptivbarn* samt anför därvid:

»Enligt lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap skall i regel för varje sådant barn under aderton år finnas en barnavårdsman. Dennes uppgift är att bistå modern med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas. Särskilt åligger det barnavårdsmannen sörja för att åtgärder ofördröjligen vidtagas för fastställande av barnets börd samt tillförsäkrande av underhåll åt barnet, biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag samt, när skäl därtill är, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet. Barnavårdsmannen äger att själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande faderskap, underhåll och förmynderskap ävensom barnets förklarande för trolovningsbarn. Han är tillika berättigad att anlita polismyndighet för underhållsskyldigs efterforskande eller hörande och för verkställande av delgivningar.

I motion (nr 35/II) till 1937 års riksdag föreslogs inrättande i viss omfattning av barnavårdsman jämväl för barn i äktenskap och för adoptivbarn. Enligt förslaget, sådant det utformats i motionen, skulle barnavårdsman kunna förordnas då föräldrarna på grund av söndring eller efter vunnen hemskillnad levde åtskilda eller då deras äktenskap vore upplöst. Barnavårdsmannen skulle kunna tillsättas så snart vårdnaden om barnet i sådana fall tillerkänts den ena av föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare. Förordnandet skulle meddelas om framställning därom gjordes av endera av föräldrarna eller av förmyndaren. Motsvarande bestämmelser skulle gälla för adoptivbarn.

I utlåtande (nr 35) över motionen anförde första lagutskottet, att med hänsyn till de goda resultat, som vunnits av barnavårdsmannainstitutionen

för barn utom äktenskap, ansåge utskottet det böra tagas under öfvervägande att begagna denna institution även för vissa barn i äktenskap, enär även för en ensamstående hustru kunde föreligga stort behov av hjälp för utkrävande av barnuppfostringsbidrag. Sådant behov kunde enligt utskottets mening uppkomma icke endast i de uti motionen angivna fall, då på grund av särlevnad till följd av söndring eller efter hemskillnad eller på grund av äktenskapsskillnad den ena av föräldrarna förordnats att ensam utöva vårdnaden om barnet utan även i sådana fall då dylikt förordnande om vårdnaden meddelats t. ex. på grund av grov pliktförsummelse från den andre makens sida (jfr 8 § lagen om barn i äktenskap).

Beträffande det i motionen framförda förslaget, att barnavårdsman jämväl skulle förordnas på framställning av den som icke hade vårdnaden om barnet, fann utskottet, att det därvid uppenbarligen närmast bleve fråga om tillskapandet av en familjerättslig instans jämförlig med medlaren i äktenskapstvister. Utskottet anförde härom vidare:

Utskottet kan icke förneka att en barnavårdsman skulle vara till en viss nytta även i en sådan uppgift. Genom hans ingripande skulle understundom åtskilliga slitningar mellan vårdnadshavaren och den andre av föräldrarna kunna undvikas. Emellertid har man här kommit in på ett område, där man på grund av sakens ömtåliga beskaffenhet måste gå fram med särskild varsamhet. Den största takt och finkänslighet måste fordras av en barnavårdsman som skulle fullgöra dylika ofta mycket krävande uppgifter; måhända komme det att bli förenat med svårighet att uppbringa ett tillräckligt antal därtill kvalificerade personer. I motsats till vad som är händelsen beträffande barn utom äktenskap torde i nu förevarande fall oftast finnas ett verkligt hem där den vårdnadshavande maken och barnen sammanleva. Att här lämna en utomstående person tillräde och medgiva honom rätt att lämna mer eller mindre detaljerade direktiv i uppfostrings- och andra frågor skulle förvisso icke sällan te sig såsom ett obehörigt ingrepp i privatlivet. Begäran om förordnande av barnavårdsman i dessa fall skulle även kunna antagas mången gång komma att ske i trakasserings-syfte. Märkas bör ock att några egentliga maktmedel icke skulle komma att stå barnavårdsmannen till buds, därest han skulle önska att gentemot den make som har barnet hos sig genomdriva sin vilja i avseende å vårdnaden. På grund av det sålunda anförda ställer sig utskottet tveksamt till tanken att barnavårdsman även skulle kunna förordnas på begäran av den utav föräldrarna som icke har vårdnaden om barnet. I varje händelse synes ett sådant förordnande icke böra meddelas utan föregången prövning av de närmare omständigheterna i det särskilda fallet. Öfvervägas kunde emellertid huruvida rätten att förordna barnavårdsman i sådant fall borde anförtrösd åt domstol i stället för åt barnavårdsnämnd samt om förordnande av barnavårdsman skulle kunna meddelas redan innan beslut i vårdnadsfrågan föreligger. Vad slutligen angår de fall då vårdnaden är anförtrödd åt särskilt förordnad förmyndare, skulle det enligt utskottets mening möjligen kunna tänkas att denne själv borde få rätt att erhålla en barnavårdsman vid sin sida, men att i dylika fall medgiva föräldrarna rätt att begära förordnande av barnavårdsman synes ej lämpligt eller behöfligt.

I fråga om adoptivbarn fann utskottet förhållanden, likartade med de förut beträffande barn i äktenskap omtalade, kunna uppkomma.

Efter hemställan av utskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 24 april 1937 (nr 193), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning huruvida bestämmelser lämpligen borde införas om förordnande i vissa fall av barnavårdsman för barn i äktenskap och för adoptivbarn och därmed sammanhängande spörsmål.

Den av riksdagen berörda frågan har sedermera behandlats i en inom justitiedepartementet upprättad *promemoria* i ämnet. I promemorian erinrades inledningsvis om den betydelse för tillvaratagande av de utomäktenskapliga barnens rätt som barnavårdsmannainstitutionen visat sig hava samt att för vissa barn i äktenskap, vilkas ställning i ekonomiskt hänseende ofta kunde vara lika svår och osäker som de utomäktenskapliga barnens, någon hjälp, motsvarande den som en barnavårdsman lämnade, icke stode till buds. Att emellertid behov av hjälp i sistnämnda hänseende finge anses föreligga framginge av en inom departementet verkställd utredning. I promemorian åberopades i detta sammanhang, bland annat, att med hänsyn till ifrågavarande hjälpbehov inom Stockholms stads barnavårdsnämnd sedan år 1924 funnes inrättade s. k. underhållsgodemanskap. Dessa godemanskap, vilkas antal hösten 1937 utgjorde 70—80 stycken, hade inrättats utan stöd av författningsbestämmelser i syfte att giva frånskilda hustrur samma hjälp som genom barnavårdsmannainstitutet tillkomme ogifta mödrar. Därjämte anmärktes i promemorian att behovet av barnavårdsman för barn i äktenskap kvarstode även efter genomförandet av den vid 1937 års riksdag beslutade lagstiftningen om förskottering av underhållsbidrag till barn. Vid tillämpningen av ifrågavarande lagstiftning, vilken avsåg barn såväl i som utom äktenskap, ansåges själva ansökningsförfarandet komma att underlättas om en hjälpbehövande ensamstående moder hade tillgång till hjälp av barnavårdsman. Dennes medverkan borde enligt uttalande i promemorian jämväl beräknas komma att bliva påkallad för återkrävande av lämnade bidragsförskott hos den bidragsskyldige.

I promemorian har därefter framlagts förslag till lagstiftning i ämnet. Med utgångspunkt från att denna icke borde göras mera omfattande än som kunde anses betingat av praktiska hänsyn föreslogos lagbestämmelser av följande innehåll.

Barnavårdsman skulle kunna förordnas i de fall då föräldrarna levde åtskilda på grund av söndring eller efter vunnen hemskillnad eller äktenskapet vore upplöst samt vårdnaden om barnet tillerkänts modern. Likaså skulle barnavårdsman kunna förordnas då jämlikt 8 § lagen om barn i äktenskap vårdnaden tillkomme allenast modern. Förordnande av barnavårdsman skulle allenast meddelas på yrkande av modern. Hade modern uttagit stämning till domstol med yrkande att bliva tillerkänd vårdnaden om barnet, skulle på hennes yrkande barnavårdsman kunna interimistiskt förordnas. I detta fall borde emellertid, innan förordnandet meddelades, fadern beredas tillfälle att yttra sig över framställningen. Där detta av praktiska hänsyn icke låte sig göra, borde en utebliven kommunikation med fadern icke få utgöra hinder mot förordnandets meddelande.

Förordnande av barnavårdsman skulle meddelas av barnavårdsnämnden i den församling där modern vore kyrkobokförd. Vore hon icke kyrkobokförd i riket, skulle förordnandet meddelas av barnavårdsnämnden i den församling där hon vistades.

Då barnavårdsman skulle förordnas allenast efter framställning av modern, borde entledigande av honom kunna äga rum, då modern funne behov av barnavårdsman icke längre föreligga. Utan dylik framställning borde förordnandet upphöra vid samma ålder, som härutinnan gällde för barn utom äktenskap, d. v. s. 18 år, så ock, om modern dessförinnan upphört att hava vårdnaden om barnet, vid sistnämnda tidpunkt.

Med avseende å barnavårdsmannens uppgift skulle denna, i enlighet med vad förut sagts, huvudsakligen omfatta skyldighet att sörja för att åtgärder vidtoges för tillförsäkrande av underhåll åt barnet, att biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidrag samt att i förekommande fall göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet. I övrigt skulle i detta hänseende i tillämpliga delar gälla vad om barnavårdsman för barn utom äktenskap vore stadgat.

Vad slutligen anginge adoptivbarn skulle motsvarande bestämmelser gälla med avseende å barn som adopterats av makar gemensamt eller då den ena maken adopterat den andres barn.

I anslutning till vad sålunda anförts hade utarbetats vid promemorian följande förslag till lagar angående ändring i lagen om barn i äktenskap och lagen om adoption. Bestämmelserna hade, såvitt anginge förstnämnda lag, upptagits i fem nya med 23—27 betecknade paragrafer samt i sistnämnda lag i en ny med 13 a betecknad paragraf.

Över promemorian och lagförslagen hava efter remiss utlåtanden afgivits av statens inspektör för fattigvård och barnavård — efter hörande av statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter samt barnavårdsnämnderna i ett antal lands- och stadskommuner — vidare svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, Sveriges socialvårdsfunktionärers förbund samt Stockholms stads, Göteborgs stads, Norrköpings stads, Hälsingborgs stads, Örebro läns och Västmanlands läns rättshjälpsanstalter.

Den föreslagna lagstiftningen har i princip tillstyrkts i samtliga utlåtanden utom ett. I fråga om lagförslagets utformning hava dessa helt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå, svenska landskommunernas förbund, Västmanlands läns rättshjälpsanstalt samt konsulenterna i första och nionde distrikten ävensom barnavårdsnämnderna i tjugosex kommuner. Övriga remissinstanser hava framställt olika erinringar mot lagförslagets innehåll.

Beträffande behovet av en lagstiftning i ämnet har statens inspektör för fattigvård och barnavård funnit det synnerligen önskvärt och ej mer än rätt och billigt att förordnande av barnavårdsman kun-

de meddelas även för barn i äktenskap och adoptivbarn. Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, där denna fråga ofta varit föremål för behandling vid möten med barnavårdsmän och representanter för barnavårdsnämnder, har vitsordat att ett verkligt behov föreläge att få frågan behörigen ordnad. Svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå har uttalat, att den under sin verksamhet gjort den erfarenheten, att mödrar, som vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad erhållit vårdnaden om barnen, vid bevakandet av barnens rättigheter mot fadern ej sällan hade liknande behov av bistånd som mödrar till barn utom äktenskap, och det hade förekommit, att sådana mödrar hos byrån beklagat att de ej kunde få barnavårdsman för barnen.

Stockholms stads rättshjälpsanstalt har anfört bland annat:

Ofta torde hustrun vara oförmögen att på egen hand göra barnets rätt gällande eller av fruktan för trakasserier från mannens sida underlåta att vidtaga åtgärder i detta syfte. Av uppgifter, som inhämtats från stadsfogden i Stockholm, framgår, att under år 1937 till honom inkommit 428 ärenden angående införsel för underhållsbidrag till barn i äktenskap. Av dessa ärenden ingåvos 147 genom ombud, därav 33 genom rättshjälpsanstalten. Även om härav icke kan dragas någon bestämd slutsats angående den utsträckning, i vilken hustrun varit i behov av hjälp för underhållsbidragets utfående, framgår dock av dessa siffror, att hustrun i ett relativt stort antal fall funnit sig böra anlita ombud för nämnda ändamål.

Rättshjälpsanstalten har emellertid tillagt, att ehuru sålunda starka skäl talade för inrättande i vissa fall av barnavårdsmän även för barn i äktenskap, finge det ej förbises, att möjligheten att anlita barnavårdsman kunde komma att missbrukas. Stundom torde hustrur, som vore väl i stånd att själva tillvarata sina barns bästa, av bekvämlighetsskäl vara benägna att överlämna alla omsorger åt en av samhället avlönad befattningshavare, varigenom det allmänna skulle tillskyndas onödiga kostnader. Det syntes därför rättshjälpsanstalten angeläget, att barnavårdsman förordnades endast då ett verkligt behov därav kunde antagas föreligga.

Göteborgs stads rättshjälpsanstalt har understrukit att den bittra animositet, som ju ofta efter hem- och äktenskapsskillnad vore rådande mellan barnets föräldrar, ytterligt försvårade möjligheten för vårdnadshavaren att i underhållsfrågan personligen föra underhandlingar med den underhållsskyldige.

Att ett sådant hjälpbehov, som lagförslaget ville tillgodose, verkligen föreläge vore enligt Örebro läns rättshjälpsanstalt obestriddigt. Inom länet lämnade rättshjälpsanstalten i mycket stor utsträckning biträde åt de mödrar, som avsåges i förslaget — antalet hithörande ärenden där rättshjälpsanstalten regelbundet ombesörjde indrivningen av underhållsbidrag uppginge för närvarande till cirka 130 — men då rättshjälpsanstalt saknades på många håll, syntes den föreslagna barnavårdsmannainstitutionen hava en viktig uppgift att fylla, förutsatt dock att kommunerna anställde kvalificerade befattningshavare.

Västmanlands läns rättshjälpsanstalt har framhållit, bland annat, att vid tillämpningen av lagen om bidragsförskott det ofta visat sig nödvändigt för modern att anlita biträde för tillvaratagande av sin rätt. Den föreslagna lagstiftningen bleve enligt rättshjälpsanstaltens uppfattning även av stort värde därigenom att den möjliggjorde att för den underhållsskyldiges efterspanande och hörande polismyndighet kunde anlitas, vilket hittills gällt endast beträffande barn utom äktenskap.

I ytterligare ett stort antal utlåtanden har önskvärdheten av en lagstiftning på förevarande område understrukits och närmare motiverats.

Konsulenten i sjätte distriktet har emellertid hyst tvekan i detta hänseende samt anfört:

Att behov tidigare förelegat av en lagstiftning, varigenom frånskilda hustrur beretts samma hjälp som genom barnavårdsmannainstitutionen tillkommer ogifta mödrar, synes mig uppenbart. Men att det nu omedelbart efter genomförandet av den vid 1937 års riksdag beslutade lagstiftningen om förskottering av underhållsbidrag till barn, skulle föreligga något trängande behov av en lagstiftning varom här är fråga, förefaller mig däremot något tveksamt. I varje fall borde man väl invänta och se vilka resultat som kunna åstadkommas genom tillämpning av nyss nämnda lag. Visserligen torde kunna antagas, att en och annan hjälpbehövande moder alltjämt behöver bistånd exempelvis för ansökan om bidragsförskott, men genom hänvändelse till vederbörande barnavårdsnämnd torde sådan hjälp nu kunna erhållas. Beträffande återkrävande av lämnade bidragsförskott, så behöver modern icke taga någon befattning därmed, enär det åligger den barnavårdsnämnd, som beviljat bidragsförskott, att vidtaga alla åtgärder mot den underhållsskyldige för återkrävande av lämnade bidragsförskott.

Beträffande frågan *huruvida barnavårdsman borde kunna förordnas även på yrkande av fadern* har svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå framhållit, att byrån naturligtvis iakttagit fall, då fader till barn varom nu vore fråga fullgjorde sina skyldigheter mot dem och modern, medan hon illa fyllde sin uppgift såsom uppfostrare, utan att fadern kunde vinna rättelse. Men icke desto mindre ansåge byrån — i likhet med första lagutskottet — betänkligheter möta mot att i sådana fall på faderns begäran barnavårdsman förordnades med huvudsaklig uppgift att öva tillsyn över moderns handhavande av vårdnaden om barnen. En barnavårdsman, tillsatt på begäran av fadern, skulle enligt byråns mening komma i en svår mellanställning mellan fadern och modern. Han skulle komma att mötas med synnerlig misstro från moderns sida, och hans möjligheter att i godo påverka modern skulle från början vara mycket små. Då några egentliga maktmedel mot den vårdnadsberättigade modern ej stode en barnavårdsman till buds, skulle hans strävanden sällan leda till mera avsevärda resultat och understundom endast medföra ytterligare försämring av förhållandet mellan barnens fader och moder och även försätta barnen i en svår ställning. Barnavårdsbyrån anslöte sig därför till den uppfattningen att — åtminstone tillsvidare — allenast sådan lagändring borde vidtagas, att barnavårdsman kunde förordnas på begäran av modern, då vårdnaden om barnen tillerkänts henne.

Sveriges socialvårdsfunktionärers riksförbund har uttalat, att å förevarande område underhållsfrågan utan tvekan vore den primära samt att för icke vårdnadshavare andra medel än förordnande av barnavårdsman stode till buds i frågor som gällde barnets vård. I sådant avseende kunde barnavårdsnämndens uppmärksamhet påkallas, och erfarenheten visade, att så också skedde, liksom ock att motivet icke alltid hade sitt ursprung i omtanke om barnet utan bottnade i trakasseringslusta mot vårdnadshavaren, evad denne vore fader eller moder. Förbundet ansåge därför, med hänsyn till de möjligheter 23 och 24 §§ lagen om samhällets barnavård och ungdomsskydd gäve barnavårdsnämnderna, att rätten att begära barnavårdsman allenast borde tillkomma modern, om hon hade vårdnaden.

I samma riktning som sist återgivna två yttranden hava, bland andra, Stockholms stads, Göteborgs stads och Hälsingborgs stads rättshjälpsanstalter samt Göteborgs och Norrköpings barnavårdsnämnder uttalat sig.

En motsatt uppfattning har emellertid kommit till uttryck i åtskilliga andra yttranden. Sålunda har Eskilstuna barnavårdsnämnd anfört:

Det förekommer emellanåt fall, där fadern tillerkänts vårdnaden om barn i äktenskap men missbrukar sin bestämmanderätt över barnet ex.vis. genom barnets utackordering i olämpligt fosterhem, eller där han överlåter åt olämplig kvinna att i egenskap av hushållerska för honom jämväl handhava barnets vård och fostran. Enahanda förhållanden kunna förekomma även i sådana fall, där modern tillerkänts vårdnaden om barnet. Hon kan antingen ackordera ut barnet i mindre gott hem eller överlåta åt åldriga morföräldrar att vårda och fostra barnet. Icke så sällan händer det också, att barnavårdsnämnd, när den beretts tillfälle yttra sig i vårdnadsfråga i samband med hemskillnad eller äktenskapsskillnad, icke kan tillstyrka, att vårdnaden tillerkännes vare sig modern eller fadern. I sådana fall skulle barnavårdsmaninstitutionen också fylla en betydelsefull uppgift och den minst olämpliga av makarna kunna anförtros den rättsliga vårdnaden under barnavårdsmanens överinseende. Barnavårdsman borde därför kunna förordnas icke blott då modern utan även då fadern tillerkänts vårdnaden om barn i äktenskap. Samma skulle gälla ifråga om adoptivbarn i avseende å adoptivföräldrarna.

Umeå stads och Umeå sockens barnavårdsnämnder hava ifrågasatt huruvida det icke vore skäl att förordna, att 'skilsmässobarnen' generellt skulle hava barnavårdsman. Om en så vidsträckt lag icke för närvarande kunde anses av behovet påkallad, ansåge barnavårdsnämnderna, att rätt även borde medgivas fader, som vore frändömd vårdnaden av sina barn, att begära barnavårdsman. Första lagutskottet hade befarat, att en dylik rätt skulle leda till trakasserier och obehöriga ingrepp i hem. Barnavårdsnämnderna ansåge, att sådant missbruk kunde förekommas på så sätt, att barnavårdsnämnd, innan den förordnade barnavårdsman på faderns begäran, hade att pröva, huruvida skäl för förordnandet förelåge. Till utveckling av sin ståndpunkt har barnavårdsnämnderna vidare var för sig anfört:

Enligt 12 § lag om barn i äktenskap stadgas, att den av föräldrarna, som är frändömd vårdnaden, må hava tillfälle till umgänge med barnen. Ur olika synpunkter sett torde det vara önskvärt att sådant umgänge äger rum i bar-

nens hem med vårdnadshavarens vetskap. Nämnden har kännedom om att dylika möten lett till pinsamma uppträden. Modern har lagt i dagen en oresonlig motvilja mot faderns besök, även om dennes uppträdande icke varit klandervärt. Fadern har i dylika fall tvingats till att helt avstå från umgänge med barnen, eller också har han träffat avtal om möten med dessa, varom modern skulle hållas okunnig. Det har förekommit, att fader i sådan ställning begärt biträde hos barnavårdsnämnden. I dylika fall skulle en barnavårdsman kunna bliva till nytta. Men om förordnandet av barnavårdsman för 'skilsmässobarn' blir beroende uteslutande av moderns framställning, är det risk för att åtskilliga barn, som skulle ha gagn av barnavårdsman, bliva undandragna denna förmån.

I många skilsmässomål blir modern tillerkänd vårdnaden av barnen, emedan hon anses bättre skickad än fadern till uppgiften. Därmed är ingalunda visat, att hon verkligen är fullt vuxen den krävande uppgiften att ensam vårda och uppfostra barn. Även om hon ej är så olämplig, att skäl för förordnande av särskild förmyndare anses föreligga, är därmed ej sagt, att hon är fullt duglig för uppgiften. I många sådana fall skulle barnens uppfostran bättre tryggas, om modern vore hänvisad till råd och upplysningar av en barnavårdsman. Ej minst gäller detta i de talrika fall, då modern ej inser sin bristande förmåga, och det sålunda kan tänkas, att hon icke begär barnavårdsman. Förordnas ej sådan, finnas mindre möjligheter att uppmärksamma bristande vård och förekomma missförhållanden. Nämnden vill i detta sammanhang understryka, att barnavårdsman icke endast har att biträda med underhållsbidragets indrivande, utan att hans uppgift att lämna bistånd rörande barnens sunda uppfostran är lika viktig.

V a l b o b a r n a v å r d s n ä m n d har förklarat sig äga kännedom om icke så få fall, där det vid hemskillnads- eller äktenskapsskillnadsansökningar just varit den stora svårigheten att kunna ena makarna ifråga om vårdnaden om barnen i äktenskapet, eftersom fadern själv icke kunnat anförtros vårdnaden — t. ex. på grund av barnens späda ålder — men där det likväl uppenbarligen varit tveksamt, om modern i alla avseenden varit den lämpligaste, exempelvis till följd av hennes ungdom eller allvarligare brister i hennes karaktär och vandel. Om fadern där vetat sig hava möjlighet att påkalla biträde av en barnavårdsman vid moderns sida, skulle han enligt barnavårdsnämndens uppfattning med större trygghet kunnat gå med på att vårdnaden anförtrots henne. Barnavårdsnämnden ville därför ifrågasätta, huruvida ej under dylika förhållanden även fadern skulle kunna medgivas rätt att begära tillsättandet av barnavårdsman för barn, beträffande vilka vårdnaden tilldömts modern. Den möjligheten kunde ju tänkas, att barnavårdsnämnden, då det gällde begäran av fadern, ej utan vidare vore skyldig förordna barnavårdsman, eftersom helt naturligt en dylik framställning från faderns sida också kunde tänkas huvudsakligen vara orsakad av lust att enbart trakassera modern, utan att nämnden finge taga saken under övervägande och sedan besluta efter vad den själv ansåge lämpligt. Över dylikt barnavårdsnämndens beslut funnes ju dessutom för barnafadern alltid möjlighet att anföra besvär enligt 19 § i lagen om barn utom äktenskap, och därigenom bleve barnavårdsnämndens beslut prövat i högre instans.

I flera yttranden har framförts tanken att *barnavårdsman skulle kunna*

förordnas av barnavårdsnämnden utan yrkande. Statens inspektör för fattigvård och barnavård har härom anfört:

Då det ganska ofta torde komma att inträffa, att modern på grund av oföretagsamhet, okunnighet om gällande författningsbestämmelser, rädsla för maken eller annan anledning underlåter att begära förordnande av barnavårdsman, ehuru behov av barnavårdsman föreligger, anser jag, att barnavårdsman bör kunna förordnas även när barnavårdsnämnden finner särskilda skäl därtill, i synnerhet som det får anses, att det först och främst är barnets rätt och bästa, som skall tillgodoses genom förordnande av barnavårdsman. Genom befogenhet för barnavårdsnämnd att förordna barnavårdsman, ehuru yrkande därom ej framställts från vårdnadsberättigad moder, skulle för övrigt andra makens väl endast undantagsvis förekommande önskan att barnavårdsman förordnas — barnavårdsmannen har ju uppgifter icke endast på det ekonomiska utan även på det personliga området — kunna tillgodoses. Slutligen skulle befogenhet för barnavårdsnämnd att på eget initiativ förordna barnavårdsman göra det möjligt för nämnden att, då barnavårdsman avlidit, förordna ny barnavårdsman, ehuru framställning där- om ej gjorts av vårdnadsberättigad moder.

Tillerkännes barnavårdsnämnd befogenhet att på eget initiativ förordna barnavårdsman, bör det givetvis också ankomma på nämnden att pröva, huruvida anmälan av vårdnadsberättigad moder, att hon icke längre finner behov av barnavårdsman föreligga, bör föranleda barnavårdsmannens entledigande. Även om en sådan befogenhet ej skulle tillerkännas barnavårdsnämnd, bör dock anmälan om att behov av barnavårdsman ej föreligger prövas av nämnden. Det kan nämligen eljest befaras, att barnavårdsmannen på grund av möjligheten att utan bärande skäl bliva entledigad tager hänsyn till moderns önskningsar i så hög grad, att barnets verkliga intressen eftersätts.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, som framfört samma förslag, har anfört bland annat:

Fader, som är förpliktad att betala underhåll åt barn, är ej sällan obenägen att så göra om han är oviss, huruvida underhållet verkligen kommer barnet tillgodo. I andra fall återigen, där fadern har vårdnaden om barnet, kunna modern eller andra barnet närstående med större eller mindre fog befaras, att barnet icke lever hos honom under tillfredsställande förhållanden. Det torde enligt styrelsens mening icke vara att träda vårdnadshavarens rätt för nära, om det åt barnavårdsnämnd överlämnas att, på förekommen anledning efter utredning om behovet av t. ex. tillsyn över barnet eller för förekommande eller utjämnande av tvister och stridigheter mellan föräldrarna, exempelvis i fråga om rätten till umgänge med barnet, förordna barnavårdsman, oavsett om modern har vårdnaden om barnet eller icke eller hon icke yrkat att barnavårdsman skall förordnas. För styrelsen är det avgörande härvidlag, att barnet erhåller skydd och hjälp. Styrelsen avser givetvis icke härmed sådana missförhållanden, som böra påkalla barnavårdsnämnds ingripande enligt barnavårdslagen eller hänvändelser till domstol.

I anslutning till vad nu sagts kan styrelsen ej instämma i förslaget, att uppdraget att vara barnavårdsman skall upphöra, om modern anmäler hos barnavårdsnämnden, att hon icke längre finner behov av barnavårdsman föreligga, eller att modern upphört att hava vårdnaden om barnet. Enligt styrelsens mening borde paragrafen ifråga lämpligen kunna erhålla samma lydelse som 15 § i lagen om barn utom äktenskap, varigenom det ankommer på barnavårdsnämnden att bedöma, huruvida förordnandet skall upphöra.

I samma riktning som senast åberopade två remissmyndigheter hava konsulenterna i tredje och fjärde distrikten samt ett antal barnavårdsnämnder, däribland Stockholms och Malmö barnavårdsnämnder, uttalat sig.

Förslag har även väckts att *barnavårdsman skulle kunna förordnas efter initiativ av domstol*. Sveriges socialvårdsfunktionärens riksförbund — som ansett lagförslagen lida av den svagheten att ingenting bleve gjort om icke modern yrkade på tillsättande av barnavårdsman — har ifrågasatt fullföljande av den av första lagutskottet framkastade tanken att låta domstol förordna 'rådgivare'. Skulle en sådan åtgärd ej anses lämpligen böra ifrågakomma, skulle möjligen de olägenheter, som följde med ett begränsat förordnande av barnavårdsmän, i någon mån minskas om i domstolsutslag i hem- eller äktenskapsskillnadsmål meddelades hänvisning åt vårdnadshavare att i fall av behov hos barnavårdsnämnden i den ort, där han vid sådant tillfälle vore mantalsskriven, begära förordnande av barnavårdsman. Enahanda uttalande har gjorts av Göteborgs barnavårdsnämnd.

Sandvikens köpings barnavårdsnämnd har ansett att i varje särskilt fall vederbörande domstol borde bestämma om barnavårdsman skulle förordnas. Såsom skäl för denna mening ville barnavårdsnämnden framhålla, att barnavårdsmannen redan från början kunde följa fallet och att möjligheten till trakassering från någondera sidan i möjligaste mån förhindrades. Om på moderns begäran barnavårdsman skulle tillsättas, kunde det tänkas, att lång tid förflutit sedan hemskillnad skett, varför det i så fall vore svårt för barnavårdsman att träda i funktion.

Spånga barnavårdsnämnd har ansett att rätten borde kunna ålägga barnavårdsnämnd att utse barnavårdsman, då rätten vid bestämmandet av vårdnaden om barnet, funne sådan åtgärd gagnelig.

Stockholms stads rättshjälpsanstalt, som enligt vad i det föregående anmärkts ansett barnavårdsman böra tillsättas allenast då behov därav kunde antagas föreligga, har ansett barnavårdsnämnden böra äga rätt att med hänsyn till omständigheterna *pröva huruvida barnavårdsman vore erforderlig*. Fall kunde enligt anstaltens mening förekomma, då förordnande av barnavårdsman måste anses onödigt, till exempel då barnet nått sådan ålder, att barnavårdsmannens uppdrag snart komme att upphöra, eller då modern eljest själv måste anses vara i stånd att iakttaga barnets rätt.

Att *barnavårdsnämnd skulle äga att i vissa fall utan framställning av modern entlediga barnavårdsmannen* har gjorts gällande av flera remissmyndigheter, däribland statens inspektör för fattigvård och barnavård samt Stockholms stads rättshjälpsanstalt.

Stockholms barnavårdsnämnd har härom anfört:

Enligt 15 § lagen om barn utom äktenskap må barnavårdsnämnden, då det innan barnet uppnått 18 års ålder visar sig att behov av barnavårdsman ej längre finnes, entlediga barnavårdsmannen utan att förordna ny sådan. Då det emellertid även i fråga om barn i äktenskap lär kunna inträffa t. ex. att faderns fastställda bidragsplikt upphör, när barnet fyller 16 år och

att barnet då försörjer sig självt, synes barnvårdsnämnden böra få befogenhet att, när omständigheterna därtill föranleda, avskryva barnavårdsmannaskapet, även om modern icke gjort framställning därom.

Beträffande frågan om *interimistiskt förordnande av barnavårdsman* har Stockholms stads rättshjälpsanstalt framhållit att dylikt förordnande enligt förslaget kunde ifrågakomma allenast då modern uttagit stämning med yrkande, att vårdnaden måtte tillerkännas henne. Emellertid kunde dylik fråga väckas även genom ansökan eller anmälan, och det synes lämpligt, att jämväl i dylikt fall barnavårdsman kunde förordnas.

Örebro läns rättshjälpsanstalt har framfört samma förslag samt härom anfört bland annat:

Dylikt förordnande kan ifrågakomma endast då vårdnadsfrågan aktualiserats genom att modern instämt fadern till domstol med yrkande att bli tillerkänd vårdnaden; undantagna äro alltså icke allenast de fall, då makarna vilja söka ordna hemskillnad eller äktenskapsskillnad genom gemensam ansökan och modern önskar erhålla vårdnaden, utan även de fall, då rättegång anhängiggjorts av fadern och det är modern såsom svarande som yrkar att bli tillerkänd vårdnaden. Det kan i anledning av det sagda ifrågasättas, huruvida icke stadgandet borde utsträckas till att omfatta även de senast berörda fallen: stadgandet kunde då givas den innebörd, att interimistiskt förordnande av barnavårdsman kan ske, då modern hos barnvårdsnämnden anmäler, att hon har för avsikt att inleda rättsligt förfarande för att bli tillerkänd vårdnaden om makarnas barn (i eller utan samband med hemskillnad respektive äktenskapsskillnad) och hemställer om förordnande av barnavårdsman; för att dylik framställning ej skall ske utan att det verkligen är fråga om sammanlevnadens hävande kan man lämpligen fordra, att modern vid ansökningen fogar bevis att medling ägt rum eller att hon påkallat medling och att denna ej kommit till stånd, enär mannen ej kunnat nås med kallelse eller, trots delgivning, ej hörsammat kallelsen.

Stockholms barnavårdsnämnd har däremot ifrågasatt lämpligheten av det i departementspromemorian föreslagna stadgandet om möjlighet för modern att, där hon uttagit stämning till domstol med yrkande att bli tillerkänd vårdnaden, få barnavårdsman förordnad för barnet för tiden intill dess vårdnadsfrågan slutligt avgjorts. Modern torde nämligen i regel hava rättegångsbiträde, som kunde lämna henne nödig hjälp även i de avseenden varom här vore fråga.

Konsulenten i sjunde distriktet har icke ansett det nödvändigt eller knappast önskvärt att fadern skulle yttra sig över framställning om interimistiskt förordnande.

I fråga om *barnavårdsmannens uppgift* har statens inspektör för fattigvård och barnavård förutsatt att enahanda befogenheter på det personliga området skulle tillkomma båda kategorierna barnavårdsmän. Inspektören har tillika uttalat, att därest vårdnadsberättigad moder avlidit, barnavårdsmannen lämpligen borde bevaka barnets intressen vid handläggningen av frågan om förmyndare för barnet.

Svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsbyrå har anfört:

Även om barnavårdsman förordnas på ansökan av vårdnadsberättigad

moder och utgångspunkten för hans verksamhet blir att giva modern bistånd vanligen mot fadern i den angelägenhet som är anledningen till ansökningen, bör barnavårdsman dock i allo hava samma befogenheter och skyldigheter som en barnavårdsman till barn utom äktenskap d. v. s. det bör åligga honom att tillse, att barnens rätt och bästa behörigen tillvaratagas — om det visar sig erforderligt — jämväl gentemot modern. Att den ställning i fråga om näring, hygien och fostran de barn intaga, varom nu är fråga, ofta ej är bättre än barns utom äktenskap, visar erfarenheten. Där missförhållanden i nämnda hänseenden föreligga, bör det för en på moderns egen begäran förordnad barnavårdsman, som lämnat henne bistånd vid hävdandet av hennes rätt mot fadern och som sålunda framstår såsom hennes hjälpare, ej sällan kunna finnas möjlighet att i godo giva modern ledning i fullgörandet av hennes plikter. Men visar det sig erforderligt, bör barnavårdsman för barn i äktenskap — liksom barnavårdsman för barn utom äktenskap — kunna påkalla åtgärd, exempelvis vårdnadens överflyttning till särskilt förordnad förmyndare, där det med hänsyn till bestämmelserna i 8 och 11 §§ i lagen om barn i äktenskap kan ske, eller ingripande från barnavårdsnämndens sida.

Å andra sidan har konsulenten i åttonde distriktet ansett att barnavårdsman icke borde givas alltför stor 'fiskalisk' uppgift, varför det kunde ifrågasättas om han så bestämt som i departementspromemorian angivits skulle åläggas att biträda med indrivande av underhållsbidrag. Det syntes sålunda tillräckligt att betona hans skyldighet att sörja för att åtgärder vidtoges för tillförsäkrande av underhåll åt barnet.

Norrköpings barnavårdsnämnd har ifrågasatt föreskrift om att barnavårdsman borde vidtaga erforderliga åtgärder för fastställande av barnets börd, detta med hänsyn till de icke alltför fåtaliga fall, då ovisshet kunde råda om det verkliga faderskapet till ett skilsmässobarn.

En annan benämning än barnavårdsman har förordats av konsulenten i femte distriktet för att starkare markera skillnaden mellan barn inom och barn utom äktenskapet — helst som det för barn utom äktenskapet föreläge en oavvislig skyldighet att utan något som helst undantag förordna barnavårdsman medan enligt förslaget endast avsåges vissa kategorier av barn inom äktenskapet. Konsulenten förordade benämningen barnavårdsgodeman. Detta skulle enligt konsulentens mening säkerligen även medföra den fördelen för barnavårdsnämnderna ute i bygderna, att det för dem skulle bliva enklare i det praktiska utöväendet av deras verksamhet och lättare att särskilja de under nämndens tillsyn hörande fallen.

Rörande frågan vilken barnavårdsnämnd som skulle meddela förordnandet har statens inspektör för fattigvård och barnavård anfört:

Då det ej sällan torde förekomma att vårdnadshavare är kyrkobokförd i en församling och vistas i en annan tala enligt min mening, i motsats till vad som gäller i fråga om förordnande av barnavårdsman för barn utom äktenskap, beträffande vilka pastorsämbetena ju hava aviseringsskyldighet gent emot barnavårdsnämnderna, övertvägande praktiska skäl för att förordnande av barnavårdsman meddelas av barnavårdsnämnden i den församling, där vårdnadshavaren stadigvarande vistas.

Es kil st u n a b a r n a v å r d s n ä m n d har ifrågasatt om icke barnavårdsmannen borde förordnas av barnavårdsnämnden i den ort där barnet vore kyrkoskrivet.

Departem-
ents-
chefen.

Den genom lagen om barn utom äktenskap införda barnavårdsmannainstitutionen har visat sig vara av stor betydelse för tillvaratagande av de utom-äktenskapliga barnens rätt. Med barnavårdsmannens bistånd har det varit möjligt att i en omfattning, som sannolikt icke skulle varit tänkbar för en ensamstående moder, utkräva de förpliktelser nämnda lag ålägger fader till sådant barn. Även i vårdnadshänseende är barnavårdsmannen modern till stor hjälp. Beträffande vissa barn i äktenskap äro förhållandena emellertid många gånger sådana, att jämväl för tillvaratagande av dessa barns intressen det skulle vara erforderligt att en person funnes med barnavårdsmanns befogenhet och skyldigheter. Det i förenämnda promemoria framlagda förslaget om utvidgning av barnavårdsmannainstitutet har också i princip tillstyrkts av praktiskt taget samtliga i ärendet hörda myndigheter och enskilda sammanslutningar. Allenast i ett utlåtande har tveksamhet yppats beträffande behovet av lagstiftning, därvid såsom skäl åberopats den förbättrade ställning 1937 års lag om förskottering av underhållsbidrag till barn berett frånskilda mödrar. Vad härutinnan anförts synes emellertid icke innefatta tillräckliga skäl för att låta med den ifrågasatta lagstiftningen anstå. Med anledning av de erinringar som i vissa yttranden framställts rörande lagförslagets innehåll må följande framhållas.

Enligt det utremitterade förslaget till lag angående ändring i lagen om barn i äktenskap skulle barnavårdsman kunna förordnas i de fall då föräldrarna levde åtskilda på grund av söndring eller efter vunnen hemskillnad eller äktenskapet vore upplöst samt vårdnaden om barnet tillerkänts modern. Likaså skulle barnavårdsman kunna förordnas då jämlikt 8 § nämnda lag vårdnaden tillkomme allenast modern. Enligt förslaget skulle i båda dessa fall barnavårdsmannen förordnas allenast då modern därom framställde yrkande. I flera yttranden har emellertid förordats att dylikt förordnande även skulle kunna meddelas på yrkande av den som icke hade vårdnaden om barnet, oavsett om det vore fadern eller modern. De skäl som kunna anföras för och emot en dylik bestämmelse framgå av det föregående. Vid övervägande av vad härutinnan anförts synes det icke böra ifrågakomma att annan än vårdnadsberättigad moder medges ovillkorlig rätt att få barnavårdsman förordnad. Det önskemål, som ligger bakom de nyssnämnda förslagen eller att en för barnets vård liknöjd moder eller fader skulle få en lämplig person vid sin sida för tillhandagående med råd och anvisningar, torde lämpligen kunna tillgodoses i den ordning som föreslagits av ett flertal myndigheter, däribland statens inspektör för fattigvård och barnavård. Sistnämnda förslag innebär att, där barnavårdsnämnd i det särskilda fallet funne skäl därtill föranleda, nämnden skulle äga dels att utan yrkande förordna barnavårdsman för barnet dels ock att avslå av vårdnadsberättigad moder framställd begäran om upphörande av meddelat förordnande av barna-

vårdsman. Mot upptagandet i lagen av stadganden av detta innehåll synes intet vara att erinra. Däremot torde förordnande av barnavårdsman icke, såsom från vissa håll föreslagits, böra ifrågakomma efter initiativ eller prövning av domstol. För handhavandet av de ärenden varom här är fråga framstår nämligen barnavårdsnämnden såsom den lämpligaste myndigheten.

Till förhindrande av, bland annat, att hustru, som själv vore i stånd att tillvarataga sitt barns bästa, av bekvämlighetsskäl begärde barnavårdsman har i ett yttrande ifrågasatts, att barnavårdsnämnden skulle medgivas rätt att i varje särskilt fall pröva ansökningens befogenhet. Då en dylik prövning sannolikt icke sällan skulle bli synnerligen svår att verkställa, synes ett stadgande av föreslagen innebörd icke böra upptagas. Däremot bör barnavårdsnämnd medgivas rätt att, på sätt redan nu kan ske beträffande barnavårdsman för barn utom äktenskap, utan yrkande entlediga barnavårdsmanen när behov av sådan ej längre föreligger.

Enligt förslaget skulle, där modern utagit stämning till domstol med yrkande att bli tillerkänd vårdnaden om barnet, på hennes begäran barnavårdsman kunna interimistiskt förordnas. Med anledning av påpekanden i några yttranden synes dylikt interimistiskt förordnande jämväl böra kunna meddelas i de fall, då modern framställt vårdnadsyrkandet under handläggningen av ett instämt mål eller i en av makarna till rätten gemensamt ingiven hemskillnads- eller äktenskapsskillnadsansökan. Även i nu avsedda fall bör barnavårdsnämnden äga att utan begäran av modern förordna barnavårdsman, om särskilda skäl därtill föranleda. Det i förslaget upptagna stadgandet att, innan interimistiskt förordnande meddelas, fadern om möjligt skall beredas tillfälle att yttra sig över framställningen torde böra utgå.

Med avseende å barnavårdsmannens uppgift synes, på sätt i flertalet yttranden förordats, barnavårdsmanen böra i princip hava enahanda befogenhet och skyldigheter som barnavårdsman till barn utom äktenskap. Det bör sålunda åligga honom tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvaratagas på såväl det ekonomiska som det rent personliga området — om det visar sig erforderligt — jämväl mot den vårdnadsberättigade. Med hänsyn till att enligt 8 § lagen om barn i äktenskap det åligger, bland andra, barnavårdsnämnden att ingripa därest en förändring i vårdnaden om barnet anses böra ske, synes en föreskrift, motsvarande den i lagen om barn utom äktenskap att barnavårdsmanen skall, när skäl därtill är, göra anmälan om förordnande av förmyndare för barnet, icke böra ifrågakomma för barnavårdsman för barn i äktenskap. Anser en sådan barnavårdsman att en förändring i angivna hänsende bör komma till stånd, tillhör det naturligen hans allmänna plikter att anmäla förhållandet för barnavårdsnämnden.

I promemorian hade föreslagits, att barnavårdsmanen skulle förordnas av barnavårdsnämnden i den församling där modern vore kyrkobokförd eller, om hon ej vore kyrkobokförd i riket, där hon vistades. I några yttranden har ifrågasatts att behörig barnavårdsnämnd skulle vara antingen barnavårdsnämnden i den församling där vårdnadshavaren stadigvarande vistades eller där barnet vore kyrkobokfört. Intet av sistnämnda två förslag sy-

nes emellertid böra komma i fråga. Ett genomförande av det första förslaget skulle sannolikt understundom kunna komma att medföra att, då tvekan förelåge om vårdnadshavarens vistelseort, ingen av de barnavårdsnämnder som komme i fråga skulle vara benägen att förordna barnavårdsman. Beträffande det andra förslaget förtjänar framhållas, att olika kyrkobokföringsorter för vårdnadshavaren och barn i den ålder varom här är fråga sällan torde förekomma, varför en anknytning till barnets kyrkobokföringsort framstår såsom mindre lämplig. Då såsom av det förut anförda framgår barnavårdsman kan komma att förordnas såväl då fadern som modern har vårdnaden om barnet, torde förordnandet böra meddelas av barnavårdsnämnden i den församling där vårdnadshavaren är kyrkoskriven eller, om han icke är kyrkoskriven här i riket, där han vistas.

Vad angår förslaget till lag angående ändring i lagen om adoptivbarn lära motsvarande bestämmelser som föreslagits för barn i äktenskap uppenbarligen böra gälla med avseende å barn som adopterats av makar gemensamt eller då den ena maken adopterat den andres barn.

Den nya lagstiftningen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1940.

I enlighet med vad sålunda anförts hava inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap; samt*

2) *lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption.»*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

¹ Det under 2) förut anmärkta förslaget, vilket är lika lydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, har här uteslutits ur bilagan.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap.

Härigenom förordnas, att i lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap skola efter 22 § under en ny rubrik »Om barnavårdsman» upptagas fem nya paragrafer, betecknade 23—27 §§, av den lydelse nedan sägs:

Om barnavårdsman.

23 §.

Leva föräldrarna åtskilda på grund av söndring eller efter vunnen hemskillnad eller är deras äktenskap upplöst, skall på yrkande av moder, som tillerkänts vårdnaden om barnet, så ock eljest, där barnavårdsnämnden av särskild anledning finner det erforderligt, barnavårdsman för barnet förordnas. Lag samma vare, där jämlikt 8 § rätten förordnat att vårdnaden om barnet skall tillkomma allenast den ene av föräldrarna.

Har modern uttagit stämning till domstol med yrkande att bliva tillerkänd vårdnaden eller framställt sådant yrkande i rättegång eller i ansökan om hemskillnad eller äktenskapsskillnad, må, efter framställning av modern eller där barnavårdsnämnden av särskild anledning finner det erforderligt, barnavårdsman förordnas för barnet för tiden intill dess vårdnadsfrågan slutligt avgjorts.

24 §.

Barnavårdsmanen har att bistå den som har vårdnaden om barnet med råd och upplysningar samt tillse, att barnets rätt och bästa behörigen tillvarogtas. Där så erfordras, skall barnavårdsmanen sörja för att åtgärder vidtagas för tillförsäkrande av underhåll åt barnet samt biträda med indrivande och tillhandahållande av underhållsbidraget.

Barnavårdsmanen äge att själv eller genom ombud föra talan för barnet rörande underhåll samt vare berättigad att anlita polismyndighet för underhållsskyldigs efterforskande eller hörande och för verkställande av delgivning.

25 §.

Förordnande av barnavårdsman meddelas av barnavårdsnämnden i den församling där den som har vårdnaden om barnet är kyrkobokförd eller, om denne ej är i riket kyrkobokförd, där han vistas.

26 §.

Uppdraget att vara barnavårdsman upphöre när barnet fyllt aderton år. Har dessförinnan moder, på vars yrkande barnavårdsman förordnats, för barnavårdsnämnden anmält, att behov av barnavårdsman icke längre föreligger, skall, där barnavårdsnämnden icke av särskild anledning finner erforderligt att barnavårdsmannen bibehållas vid förordnandet, barnavårdsnämnden entlediga barnavårdsmannen utan att förordna ny sådan. Lag samma vare där barnavårdsnämnden eljest finner behov av barnavårdsman ej längre föreligga.

27 §.

Vad i 16—19 §§ lagen om barn utom äktenskap är stadgat beträffande barnavårdsman och barnavårdsnämnd skall äga motsvarande tillämpning, då barnavårdsman förordnats enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 2 november 1938.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 6 oktober 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 september 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap; samt*

2) *lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet E. Leche.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap.

Justitierådet Eklund och regeringsrådet Hjärne lämnade förslaget utan anmärkning.

Justitieråden Lawski och von Steyern yttrade:

När i 23 § första stycket talas om vunnen hemskillnad, om att makarnas äktenskap är upplöst, om moder som tillerkänts vårdnaden om barnet och om att rätten förordnat att vårdnaden om barnet skall tillkomma allenast den ena av föräldrarna, läser därmed avses, att laga kraftvunnet beslut i något av dessa hänseenden skall föreligga. Förordnande av barnavårdsman enligt första stycket skulle alltså i dessa fall i regel ske först sedan särlevnaden och det därav föranledda behovet av barnavårdsman bestått under kanske en längre tid. Härav har följdriktigt föranletts att förslaget i andra stycket upptager regler om interimistiskt förordnande av barnavårdsman.

I ett fall skulle emellertid definitivt förordnande av barnavårdsman enligt 23 § första stycket kunna ske på ett mycket tidigt stadium. Så snart föräldrar leva åtskilda på grund av söndring, skulle nämligen barnavårdsnämnden — där den av särskild anledning finner det erforderligt — kunna ex

officio förordna barnavårdsman. Även om det får antagas att barnavårdsnämnderna endast med varsamhet begagna sig av denna befogenhet, kan det ifrågasättas, om det är lämpligt att lämna rum för ett sådant ingripande av en myndighet, innan söndringen mellan makarna visat sig vara av mera djupgående natur och tagit sig uttryck antingen i att de träffat avtal om vård av och underhåll åt barnet eller i att en av dem hos domstol påkallat hemskillnad, återgång, äktenskapskillnad eller beslut angående vårdnaden om barnet, vilket senare är en förutsättning för att den av föräldrarna, som ej har vårdnaden om barnet, skall jämlikt 15 § kunna förpliktas att utgiva bidrag till dess underhåll.

Vad särskilt angår de provisoriska förordnandena är det knappast antagligt, att en barnavårdsman skulle få någon egentlig funktion att fylla så länge föräldrarnas gemensamma vårdnad består.

En väsentlig förenkling av de föreslagna lagbestämmelserna skulle kunna ernås, om för definitivt förordnande av barnavårdsman icke fordrades laga kraftvunnet beslut i något av ovan angivna hänseenden, utan härför vore tillräckligt att ett beslut i vårdnadsfrågan meddelats antingen i ett slutligt utslag eller med tillämpning av 20 § under rättegången av domaren eller rätten. Barnavårdsman skulle då kunna förordnas kort efter det make inlett ett rättsligt förfarande, åsyftande hemskillnad, återgång, äktenskapskillnad eller vårdnadsbeslut. Emellertid torde man kunna ytterligare medgiva tillsättande av barnavårdsman i fall, då föräldrar, som på grund av söndring leva åtskilda, träffat avtal om barnets vård och underhåll. Med en reglering sådan som den nu ifrågasatta skulle något behov av bestämmelser om interimistiskt förordnande av barnavårdsman knappast föreligga.

Väljes den nu antydda lösningen av lagstiftningsuppgiften, skulle åt 23 § kunna givas det innehållet, att om rätten eller domaren så skilt mellan föräldrarna, att vårdnaden om barnet tillerkänts den ena av dem, skall på yrkande av modern, där vårdnaden tillerkänts henne, så ock eljest, där barnavårdsnämnden av särskild anledning finner det erforderligt, barnavårdsman för barnet förordnas. Härtill kunde fogas en bestämmelse om att detsamma skall gälla, om föräldrar, som på grund av söndring leva åtskilda, träffat avtal om vård av och underhåll åt barnet. Tydligt är, att barnavårdsnämnden måste hava förskaffat sig visshet om att sådant avtal föreligger.

Genom den föreslagna avfattningen skulle jämväl vissa fördelar i redaktionellt avseende vinnas.

I övrigt lämna vi förslaget utan anmärkning.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 om adoption.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 november 1938.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med tillförordnade chefen för socialdepartementet, statsrådet Eriksson, lagrådets den 2 november 1938 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 22 september 1938 remitterade förslagen till 1) *lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap*; samt 2) *lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»I fråga om förslaget till lag angående ändring i lagen om barn i äktenskap hava två av lagrådets ledamöter ifrågasatt sådan ändring av 23 § att som förutsättning för förordnande av barnavårdsman skulle fordras, att rätten eller domaren tillerkänt den ena av föräldrarna vårdnaden om barnet eller, om föräldrarna på grund av söndring levde åtskilda, de träffat avtal om vård av och underhåll åt barnet. Det remitterade förslaget — vilket lämnats utan anmärkning av lagrådets övriga ledamöter — bereder möjlighet att få barnavårdsman förordnad på ett tidigare stadium än vad som skulle kunna ske enligt nyssnämnda ändringsförslag. Att en dylik möjlighet finnes, torde ej sällan komma att vara av betydelse för att barnets intresse skall kunna på bästa sätt tillvaratagas. Jag har därför ej ansett mig böra företaga någon ändring i det remitterade förslaget.»

Föredraganden hemställer härefter att lagförslagen, av vilka det under 1) anmärkta förslaget undergått smärre jämkningar av redaktionell natur, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.